



Oblačilni videz preteklih obdobij ohranjajo kulturna društva – utrinek z ekskurzije.

Foto: Anja Serec Hodžar, 1. 10. 2016.



Predstavitve društvenih publikacij.

Foto: Saša Poljak Istenič, 1. 10. 2016.

## 14. VZPOREDNICE MED SLOVENSKO IN HRVAŠKO ETNOLOGIJO. ETNOLOGIJA IN VAS 21. STOLETJA: TRADICIONALNO, OGROŽENO KREATIVNO

Posvet Slovenskega etnološkega društva in Hrvaškega etnološkega društva,  
Lug v Baranji, Hrvaška, 1.–4. oktobra 2016

Strokovno-znanstveni posveti med slovenskimi in hrvaškimi etnologi, ki potekajo pod naslovom *Vzporednice med slovensko in hrvaško etnologijo*, so priložnost za srečanje s kolegi s Hrvaške in skupno pretresanje aktualnih vsebin, ki se jih loteva etnologija. Letošnji posvet slovenskih in hrvaških etnologin in etnologov je potekal v Baranji, pretežno ruralnem območju, ki ima velike težave z izseljevanjem. Pripravili so ga kolegice in kolegi iz Hrvaškega etnološkega društva, ki so bili tudi pobudniki vsebinskega koncepta – vloga etnologije pri razumevanju razvojnih izzivov podeželja. Programski odbor so sestavljali predstavniki obeh društev – iz Slovenskega etnološkega društva Jasna Fakin Bajec, Saša Poljak Istenič in Anja Serec Hodžar, iz Hrvaškega etnološkega društva pa Tihana Petrović Leš, Žarko Španiček, Klementina Batina in Ana Wild.

Uvod v letošnji posvet je bila ekskurzija po Baranji, na kateri smo si ogledali velik del baranjskega podeželja. Predstavili so nam stavbno dediščino in skrb zanjo ter težave, do katerih prihaja. Spoznali smo posamezne prakse ohranjanja nesnovne dediščine in naravne potenciale za kmetijsko dejavnost, ki bi jih lahko bolje izkoristili za razvoj gospodarstva. Določene tradicije bi lahko vključevali v turistično ponudbo Baranje. Območje smo dodobra spoznali tudi po kulinarčni plati.

Del uvoda v *Vzporednice* je bila tudi predstavitve naj-novejših publikacij obeh društev. Anja Serec Hodžar je predstavila publicistično dejavnost Slovenskega etnološkega društva, vrste izdaj in politiko izdajanja. Podrobneje je predstavila novo monografijo iz Knjižnice Glasnika SED, knjigo Karle Oder *Mati fabrika, mesto in dom*. Anita Matkovič je predstavila zadnjo izdajo Knjižnice Glasnika SED, zbornik prejšnjega posveta z naslovom *Srednjeevropsko povezovanje etnologov in kulturnih antropologov kot izziv današnjemu času: 13. Vzporednice med slovensko in hrvaško etnologijo*. Tihana Petrović Leš je predstavila periodične publikacije etnoloških institucij na Hrvaškem (*Etnološko tribino, Studio Ethnologico Croatico, Etnološka istraživanja*), Klementina Batina pa nekatere novejšje izdaje Odseka za etnologijo HAZU. Razprava se ni dotaknila zgolj vsebine predstavljenih publikacij, ampak tudi načinov pridobivanja sredstev za publiciranje in možnosti medsebojnega sodelovanja pri izdajanju del.

Kot smo na *Vzporednicah* že vajeni, je bil odziv referentov dober. Tako smo v dveh dneh, ki so bili namenjeni referatom, poslušali 24 prispevkov, ki jih je predstavljalo 31 referentov. Prispevki so bili razdeljeni v tri vsebinske sklope: 'Fenomen ruralnega območja', 'Prebivalstvo ruralnega območja – kaj je vas, kdo so vaščani' in 'Turizem na ruralnem območju'. V prvem sklopu so bili predstavljeni zelo

\* Anja Serec Hodžar, mag. etnologije in kulturne antropologije, predsednica Slovenskega etnološkega društva (2013–), višja strokovna sodelavka, ZRC SAZU, Glasbenonarodopisni inštitut, Novi trg 2, 1000 Ljubljana; anjahodzar@gmail.com.

raznoliki prispevki, ki so jasno odražali, na kako različne načine je možno prepoznavati in raziskovati posamezne fenomene, povezane s podeželjem, oziroma so pokazali, kako široko je pravzaprav raziskovalno področje, povezano z izrazom podeželje. V ta sklop in nasploh v posvet je udeležence z osnovnimi opredelitvami izrazov vas in vaščani (hrv. *selo, seljaci*) in spreminjanjem pomena v zgodovini strok(e) uvedel hrvaški akademik Ivan Cifrić. O vlogi etnologov pri spodbujanju mreženja znanj, vzdržnega razvoja podeželja in dilemah ob soočanju z neoliberalističnimi procesi izkoriščanja tradicije za izključno ekonomski dobiček je spregovorila Jasna Fakin Bajec iz ZRC SAZU. Marta Račić z inštituta VERN' in Rahela Jurkovič sta na konkretnih primerih spregovorili o težavah ob izvajanju projektov, ki jih financirata Evropska unija in evropski kohezijski sklad. Marijeta Rajković Iveta in Tea Hrovatin z zagrebške Filozofske fakultete sta predstavili raziskave trenutno zelo aktualnega problema izseljevanja mladih iz Slavonije na Irsko. O izbranem segmentu vizualne podobe današnjega podeželja je spregovorila Jelka Pšajd iz Pomurskega muzeja Murska Sobota v prispevku o vaških pokopališčih v Pomurju. O vplivu vojn na etnično sliko majhnega kraja blizu Vukovarja in sobivanju ljudi, katerih etnična slika se je v stoletju večkrat spremenila, je spregovorila Marija Raguz z Zavoda za biološko antropologijo Medicinske fakultete v Osijeku.

V drugi vsebinski sklop so bili uvrščeni prispevki, ki so odslikavali preteklo in sedanjo podobo vasi, vaščanov in vaškega življenja. Mislav Matišić in Luka Jakopčić sta s predstavitev izbrane družine iz Baranje orisala družbeno-demografsko dinamiko v Baranji. Suzana Leček, zgodovinarica s Hrvaškega inštituta za zgodovino, je predstavila projekt izgradnje vaških domov, ki so nastali med obema vojnama na pobudo Hrvatske seljačke stranke, in njihovo delovanje. Željko Dugac z Zavoda za zgodovino in filozofijo znanosti HAZU je predstavil delovanje medicinskih sester iz reda sester pomočnic na Hrvaškem med obema vojnama in razložil, kaj se je z dejavnostjo, ki so jo opravljale, zgodilo po 2. svetovni vojni in v 21. stoletju. Polona Sitar iz ZRC SAZU je analizirala načine predstavljanja podeželja in stereotipe o podeželju v resničnostnih šovih, ki jih predvajajo na komercialnih televizijah. Duška Knežević Hočevar, prav tako iz ZRC SAZU, je predstavila raziskavo o predstavah in mnenjih, ki jih imajo slovenski kmetje in kmetice o aktualni slovenski in evropski kmetijski politiki. Špela Ledinek Lozej z Univerze v Vidmu in Saša Roškar z ZVKDS, OE Kranj, sta predstavili primerjalno študijo razvoja in delovanja planin v Julijskih Alpah. Tanja Kocković Zaborski iz Etnografskega muzeja Istre in Ivana Šarić Žic iz Pomorskega in zgodovinskega muzeja Hrvaškega primorja Reka sta predstavili zanimivo raziskavo mestnih tržnic, na katerih kmetje iz okoliškega podeželja ponujajo svoje pridelke, ter razstavo, ki je nastala kot rezultat te raziskave, in druge oblike promocije tržnic.

Najobsežnejši je bil tretji vsebinski sklop 'Turizem na ruralnem območju'. Marko Smole iz Etnološke zbirke Palčava šiša je prestavil pomen obujanja kulturnega turizma za depopularizirana območja, kot je območje gornje Kolpe in Čabranke. Anja Moric z Zavoda Putscherle in Saša Poljak Istenič iz ZRC SAZU sta predstavili poskuse vključevanja nesnovne dediščine v podeželski turizem na istem obmejnem območju. Alenka Černelič Krošel iz Posavskega muzeja Brežice je predstavila vlogo etnologin in etnologov, ki delujejo v Posavju, v projektih, financiranih iz sredstev za razvoj podeželja in drugih evropskih skladov. O medsebojnem vplivu turizma in lokalnega okolja ter o posledicah, ki jih ima nek dogodek za lokalno okolje in njegove prebivalce, sta govorili Anita Matkovič v prispevku o jurjevanju v Črnomlju in Karla Kofol iz Tolminskega muzeja v prispevku o metalskem festivalu v Tolminu. Milana Černelič s Filozofske fakultete v Zagrebu je predstavila delovanje Kulturnega in prosvetnega društva Matija Gubec ter spregovorila o njegovem pomenu za ohranjanje tradicije in razvoj ruralnega turizma. Marija Gačić je v svojem prispevku opozorila na pasti pretiranega poudarjanja tradicije in tradicijskih elementov, kot je narodna noša, za turistično promocijo določenega območja. O vlogi, ki naj bi jo imeli lokalni muzeji za ohranjanje materialne dediščine v manjših krajih, je predavala Martina Mišetić iz Muzeja Cvelferije (v ustanavljanju). Klementina Batina iz Zavoda za zgodovinske in družbene znanosti HAZU je predstavila problem prepoznavanja stavbne dediščine kot potenciala za razvoj kulturnega turizma. Rabo in zlorabo mlinarske tradicije in mlinarske stavbne dediščine v turizmu je problematiziral Žarko Španiček iz Konservatorske enote v Požegi. Darko Mrkonjić iz Društva za interpretacijo dediščine v turizmu je problematiziral načine komuniciranja in predstavljanja Slavonije v turističnih promocijskih videih, ki jih je financirala Hrvaška turistična skupnost, in opozoril na nekatere bistvene značilnosti omenjene pokrajine, ki je iz te promocije popolnoma izvzeta.

Udeleženci so o prispevkih razpravljali takoj po posameznem predavanju in še na koncu vsakega sklopa. Ob zaključkih posveta – povzeli sta ga obe predsednici društev – smo ugotovili, da je bila vsebina posveta odlično izbrana, saj sta se z vsakim prispevkom posebej potrdili tezi, da podeželje (p)ostaja premalo raziskan fenomen in da se je stroka morda preveč(krat) odpovedala njegovemu raziskovanju, zato je dediščina premalo izkoriščena v turizmu ali neustrezno interpretirana, sploh pa propada stavbna dediščina. Stroka je premalo aktivna v zagotavljanju in spodbujanju trajnostnega razvoja. Posamezniki, ki se v sklopu svojega profesionalnega dela vključujejo v te procese, bi morali biti strokovno agresivnejši in vztrajnejši ter uveljavljati stališča stroke v razvoju podeželja. Vprašanja, ki so ostala nerešena, pa so, kako to storiti, kako se v javnosti bolj uveljaviti in kako povečati pomen etnološke stroke v širši družbi. Prisotni so se strinjali, da so takšni

mednarodni posveti odlična priložnost za povezovanje strokovnjakov v širšem mednarodnem prostoru, kar jim daje priložnost, da združeno vplivajo na vodilne strukture ter jih prepričajo o pomenu etnoloških raziskav in potencialu stroke, ki nenehno stopa v stik z ljudmi in raziskuje dejanske vplive nacionalnih politik na njihovo življenje. Razprava o idejah, kako opravljati raziskovalno delo in

spodbuditi kulturni turizem v ruralnih območjih, se je nadaljevala ob zaključnem ogledu Osijeka.

Za objavo prispevkov s 14. *Vzporednic* bo poskrbelo Hrvaško etnološko društvo ob sodelovanju Slovenskega etnološkega društva. Program posveta s povzetki prispevkov je dostopen na spletnem naslovu [https://issuu.com/banianitc/docs/lug-selo\\_21-stoljec\\_\\_a-prvi\\_print](https://issuu.com/banianitc/docs/lug-selo_21-stoljec__a-prvi_print).

## 30. PODELITEV MURKOVE NAGRADE, MURKOVEGA PRIZNANJA IN MURKOVIH LISTIN

Muzej novejše zgodovine Slovenije, Ljubljana, 11. november 2016

Prispeli predlogi za Murkovo nagrado, priznanje in listine so razveselili Komisijo zaradi številčnosti, še posebej pa zaradi tehtnih utemeljitev. Razveseljivo je tudi dejstvo, da ste etnologinje in etnologi tako zavzeto spremljali delo svojih profesionalnih in ljubiteljskih kolegov ter ste s predlogi želeli njihovo delo pokazati širšemu krogu in ga pozitivno ovrednotiti. Pokazali ste na številne vrhove v naši vedi in v ljubiteljskih prizadevanjih. Komisija je imela dolgo in tehtno sejo, saj je bila izbira nagrajencev med tako kakovostnimi in izenačenimi predlogi sila težka, zlasti ko smo videli, da bi si vsak od desetih prispelih predlogov zaslužil nagrado. Po dodatnem pregledu gradiva ter ob sprotih iskanjih dodatnih informacij in pojasnil se je Komisija vendarle morala odločiti. In se je.

Komisija v sestavi Irena Destovnik, Andrej Dular, Jerneja Ferlež in Marko Terseglav se je sestala na seji 4. 10. 2016 in ugotovila, da je v roku prispelo deset predlogov: dva za Murkovo nagrado, dva za Murkovo priznanje in šest za Murkovo listino. Murkovi listini je podelila družini Kaker in Matevžu Omanu, Murkovo priznanje Karli Kofol in Murkovo nagrado za življenjsko delo Ingi Miklavčič Brezigar.

Murkovo listino prejme družina Kaker za prizadevanja na področju ohranjanja stavbne dediščine. Družini Kaker z očetom Jožetom na čelu je ob pomoči strokovnjakov uspelo rešiti, ohraniti in obnoviti šest starih objektov: tri kašče, olcarsko hišo, ki stoji v Lučah in jo zdaj uporabljajo upokojenci, pa preužitkarsko kočo na Ljubnem in Žagerski mlin v Podvolvljeku, ki je še edini delujoči mlin na vodni pogon na tem področju. Na planino Jezerce pa je bila predstavljena pastirska kočica. Večino objektov je Jože Kaker rešil pred propadom, poskrbel je za njihovo obnovo in vzdrževanje ter zagotovil njihovo nadaljnjo uporabo. Gre

za izjemen projekt celostnega ohranjanja tradicionalnega stavbarstva, ki je prežet z navdušenjem družine Kaker, ki se ji SED oddoljuje z Murkovo listino.

Komisija podeljuje Murkovo listino Matevžu Omanu za zbirateljsko, raziskovalno in publicistično delo. Slavist Matevž Oman se posveča lokalni zgodovini Stražišča, o kateri je v različnih revijah in zbornikih objavil številne članke in razprave, piše o Strašanih in zgodovini društev, osrednjo pozornost pa namenja sitarstvu in sitarjem v Stražišču. Zbira predmete dediščine, ki so postali temeljni fond za lokalno muzejsko zbirko z bogato fototeko. Veliko je prispeval tudi k ohranjanju, raziskovanju in poznavanju krajevnega govora. Širino Omanovega dela kažejo članki in publikacije, v katerih združuje arhivsko in terensko delo. S svojim domoznanskim delom ohranja spomin na tisto Stražišče, ki izginja, a bo po njegovi zaslugi ohranjeno za poznejše raziskovalce.

Murkovo priznanje je Komisija namenila Karli Kofol iz Tolminskega muzeja za razstavo *Človek in vojna*. Ob obleževanju stoletnice prve svetovne vojne bi najprej pričakovali klasično razstavo vojaško-zgodovinskega značaja, kjer so v ospredju, hote ali nehote, navdušenje nad vojaško taktiko in orožjem, ki jih spremljajo zgodovinska dejstva in kronološka dejstva. Avtorica se je vsemu temu izvrstno izognila, saj je bil njen namen, da vojaško zgodovino prenese v življenjski vsakdan in pokaže, kaj vojna prinaša ljudem. S tem je razstavi dala etnološki okvir, v katerega na prvo mesto postavlja človeka, posameznike in družbe, ki s svojimi dejanji in odločitvami povzročajo vojne, na drugi strani pa so vojaki in civilisti, ki so nekoč živeli v sožitju. Avtorica to ilustrira s citati vseh sodelujočih in prizadetih v vojni, s čimer spodbuja k razmisleku, zakaj se vedno znova srečujemo z vojnami. Drugi sklop razstave

\* Marko Terseglav, dr. literarnih ved, upokojeni znanstveni svetnik, Rimška 25, 1000 Ljubljana; marko.terseglav@gmail.com.